

CUMHURBAŞKANLIĞI
GÜVENLİK VE DIŞ POLİTİKALAR
KURULU ÜYESİ PROF. DR.

**MEHMET AKİF
KİREÇCİ:**

Küresel Belirsizlik Ortamında Türkiye Başının Çaresine Bakmak Zorunda

SÖYLEŞİ: YUSUF ÖZKIR FOTOĞRAF: İLHAMİ YILDIRIM

Dünya küresel siyasette yeni bir belirsizlik sürecine doğru sürükleniyor. Ortadoğu'da yaşanan denklem kaymaları, Batı ittifakından yükselen çatlak sesler ve karşılıklı çıkar ilişkilerinin karmaşıklığı, her ülkenin kendi kaderini belirleyeceği bir "yalnızlaşma" döneminin başladığının emareleri gibi. İttifak mekanizmalarının işlevsel olmaktan çıktığı bu dönemde Türkiye, izlediği dış politika ile yeni süreci kendi lehine çevirme gayretinde. Başta güvenlik kaygıları olmak üzere yalnız bırakıldığı pek çok konuda kendi göbeğini kendisi kesmesi gerektiğinde bunu yapıyor. Öte yandan küresel ölçekte genel bir kriz sarmalına doğru gidişin işaretleri var. Bu tablo içinde dünyayı ve Türkiye'yi nasıl bir gelecek bekliyor? Batı nasıl bir strateji peşinde? Tüm bu merak uyandıran konuları uluslararası ilişkiler ve siyaset alanında uzman bir isim olan Cumhurbaşkanlığı Güvenlik ve Dış Politikalar Kurulu Üyesi ve Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mehmet Akif Kireççi ile konuştuk.

Türkiye, Başkan Erdoğan liderliğinde dış politikada önemli hamleler yaptı. Seçeneklerini çoğaltma arayışında oldu. Genel olarak bu yaklaşımı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ne diyorlar, "Wild new world", yani "Çılgın yeni dünya". Aslında bu yeni bir dünya değil. Son 15-20 yıldan beri dünya bir krize doğru sürükleniyor. Burada ki sorunun kaynağı ekonomik zenginliğin merkezinin Asya'ya doğru kaymasıdır. Bu bir belirsizlik ifade ediyor. Biz bugünkü durumu eğer tek bir kelimeye indirgeyecek olursak belirsizlik dönemindeyiz. Belirsizlik uluslararası ilişkilerde, güç dengelerinde, bölgesel politikalarda çok çok tehlikeli bir şeydir. Bunu ben şöyle yorumluyorum. Dünya aynı Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki dönemi yaşıyor gibi. Belki bazıları için artık İkinci Dünya Savaşı'ndan önceki döneme doğru da gidiyor. Bu ne demek? Yani ittifaklar, ittifak mekanizmaları eskisi gibi işlevsel olmaktan çıkıyor. Mesela Avrupa'da NATO'nun en büyük ordusuna sahip olan Türkiye, NATO'dan herhangi bir sempati görmüyor. DEAŞ'tan en büyük tehlikenin geleceği bir dönemde müttefiklerimiz bizim sınırlarımıza yerleştirilmiş Patriot füzelelerini çekiyor, NATO üyesi ülkeler

sınırlarımızda, tehdit gördüğümüz bir gruba silah yardımı yapıyor ve Türkiye'yi terör gruplarına tercih ediyor. Buna benzer birçok tavır üst üste koyduğumuzda Türkiye, kendisinin yalnız kaldığı hissine kapılıyor. Kısacası bütün bu belirsizlik ortamı, bizi kendi başımızın çaresine bakmaya zorluyor. Türkiye'nin Afrika ve Asya ülkeleri ile özellikle Türki Cumhuriyetlerle kurduğu ekonomik ve diplomatik ilişkiler bunun bir tezahürüdür. Ve Türkiye'nin kendini öngörülebilir kılma açısından oldukça önemli çabalarıdır.

TÜRKİYE GÜÇLÜDÜR

Sonuçta Türkiye için eğer konu kendi güvenliğiye, sınır güvenliğiye, devletin ve milletin güvenliğiye yalnız kalmak veya kalmamak diye bir problem olmaz. Türkiye ile ittifak halindeki ülkeler bizimle aynı ufka bakmıyorlarsa, yalnız kalmışsak, kendi işimizi kendimiz yapmak zorundayız. Silah vermiyorlarsa kendi silahımızı üretmeliyiz. Mesela Soğuk Savaş döneminde "Biz müttefikiz, müttefiklerimiz gelir bizi korur" diye beklemişiz. Ama şu anda müttefiklerimiz bize destek olmadıysa, o zaman biz kendi

yolumuza gideriz. Bu konuda da kimsenin suçlaması herhalde bizi etkilemez. Ancak bunun ekonomik anlamda biraz sıkıntı oluşturduğu alanlar var. Dış yatırımların azalması, Türk ekonomisinin büyümesi ve sürekliliği açısından tabii ki bizi zorlayabilir. Bunu kırmak için de Türkiye elinden geleni yapıyor. İster Körfez, Latin Amerika ülkeleri ister Afrika veya Avrupa ülkeleri olsun Türkiye'nin ticari bağlantılarını zayıflatma, eksiltme, kopartma gibi bir eğilimi söz konusu değil. Kendimizi daha çok anlatmaya -evet anlamak istemeyenler anlamayacaklardır, o ayrı bir konu- devam etmeliyiz. Çünkü yaptığımız hamlelerin doğru olduğunu biliyoruz.

TAM SAHA PRES

Bu küresel belirsizlik ortamının kökeninde ABD'nin tutumu var. Bu yaklaşım Türk-Amerikan ilişkilerini de etkiliyor. ABD cephesinden Türkiye nasıl görünüyor?

Amerika'daki sistem Türkiye'nin bölgedeki hassasiyetlerine dikkat etmiyor. En yumuşak ifadeyle söylüyorum; Türkiye'ye yönelik olarak çok sert bir bakış açısı var. Hem bölgede hem dünyada Türkiye'nin hassasiyetlerine

Sahada olmadan masada olunmaz ama bunlar birbirinin garantörü de değil, öyle de düşünmek lazım. Süreklilik, sahada ve masada son derece yoğun bir dikkat gerektiriyor. Çünkü saha her an değişiyor.

MACRON'UN MERKEL'LE "ORTAK BİR AVRUPA ORDUSU KURMA" FİKRİNE SICAK BAKMASI, SANIRIM NATO'DAKİ ROLÜNÜ SORGULAMASININ DA ÖNÜNÜ AÇIYOR. DAHA ÖNCE DE FRANSA BÖYLE TEPKİLER VERMİŞTİ. NATO'DAN BİR DEFA ÇIKTI, TEKRAR GERİ DÖNDÜ. FRANSLILAR, AVRUPA İÇERİSİNDE AMA HER ZAMAN FARKLI OLDUKLARINI HİSSETTİRMEK İSTERLER.

MEHMET AKİF KİREÇÇİ KİMDİR?

Doktora derecesini ABD'de Pensilvanya Üniversitesi Yakın Doğu Çalışmaları Bölümü'nden "Decline, Discourse and Self-Orientalization" başlıklı çalışmasıyla almıştır. Aynı üniversitede ders veren Kireççi, Stevens Teknoloji Enstitüsü'nde de öğretim üyesi olarak çalışmıştır. Bir süre Bilkent Üniversitesi'nde görev yaptıktan sonra 2019 itibarıyla Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'ne öğretim üyesi olarak katılan Kireççi aynı zamanda Cumhurbaşkanlığı Güvenlik ve Dış Politikalar Kurulu Üyesi olarak görev yapmaktadır. Kireççi, "İstanbul: Metamorphosis in an Imperial City" (Ed Foster'la, 2011), "Arap Baharı ve Türkiye Modeli Tartışmaları" (2013) ve "Türk Cumhuriyetlerinde Bağımsızlık ve Devlet İnşa Süreci" (2018) adlı eserlerin editörü, "Başlangıçtan Günümüze Arap Milliyetçiliği" (2012) ve "2023'e Doğru Kültür Politikaları" (2015) adlı kitapların da yazarıdır. Araştırma alanları arasında uluslararası ilişkiler, jeopolitik, Ortadoğu'da modernleşme ve kültürel dönüşümler, karşılaştırmalı siyaset ve medeniyet çalışmaları, Türk dış politikası, Osmanlı diplomasisi, 19. yüzyıl tarihi, oryantalizm, entelektüel hareketler, İslam, bilim ve teknoloji tarihi konuları bulunmaktadır.

dikkat etmeyen bir ilişki formatı ortaya çıkmış. Özellikle Pentagon'da ve Dışişleri Bakanlığı'nda böyle negatif bir hava çok sert bir şekilde esiyor. Bu ister istemez birçok lobinin -Yahudi, Yunan, Ermeni ve FETÖ lobileri- etkisiyle Kongre'ye yansıyor. Ziyaretlerimizde de gördük bunu. İyi kötü Türkiye'ye dair bakış açısında ortaya çıkan manzara çok sempatik değil. Ama dediğim gibi biz kendi güvenliğimizden vazgeçemeyiz, bunu hiçbir ülke yapamaz. Bütün bu stresli ilişki formatı içerisinde bile Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'la ABD Başkanı Trump arasında bir anlayış ilkesi, bir anlayış çerçevesi içerisinde bu ilişkiler koparılmadan yürütülüyor. Bu ilişkilerden de netice elde ediyoruz.

Amerika'nın devlet mekanizmalarının bir kısmı hassasiyetlerimize ters bir söylem geliştirmiş olsa da, iki ülkenin başkanının çabaları ile Türk-Amerikan ilişkilerine yatırım yapmış olan kongre ve senato üyeleri -en azından bir kısmı- bu ilişkinin değerli olduğunu, jeopolitik anlamda çok önemli olduğunu anlıyorlar. Türkiye ile ilişkinin koparılmadan yürütülmesi konusunda ellerinden geleni yapıyorlar. Biz bu çerçeve içerisinde zaten Suriye'ye müdahale imkanı elde ettik. Ve orada ortaya çıkarılmak istenen bir PKK uzantısını, kendi sınırlarımızdaki bir yapılanmayı uzun bir vadede ötelemiş olduk. Öte yandan bu gibi ilişkileri değerli bir zemine oturtmak için iki taraftan da bir çaba gerekiyor. Benim gözlemlediğim kadarıyla Türkiye, kendisini anlatma konusunda çok eksik kalmış bir ülke. Evet, "Bunlar bizi anlamak istemiyorlar, dinlemiyorlar" şeklindeki düşünceye ben de katılıyorum. Fakat bütün bunlara rağmen önceliklerimizi, kritik güvenlik hassasiyetlerimizi Amerika'daki doğru yerlere sürekli anlatmaktan da vazgeçmemiz lazım.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın son ABD ziyaretinde, Trump'ın oval ofise geleneksel olmayan bir şekilde senato üyelerini çağırıp Erdoğan ile görüştürmesi çok önemli bir kırılma anı bence. Bizim bunun için doldurmamız lazım. Heyetlerin sürekli oraya gidip gelmesi gerekiyor. Amerikan politikası Türkiye gibi işlemiyor. Amerika'da politika yereldir. O lobiler dediğimiz grupların hepsi, kongre üyelerine, yerel bazda halka dokunan, onların hayatlarında olan insanlardan oluşuyor. En azından Amerikan Anayasası böyle bir mekanizmaya müsaade ediyor. Dolayısıyla Amerikan Başkanı'nın bu konuda "Ben böyle düşünüyorum, ülkemizin menfaatleri bunu gerektiriyor" deyip orada herkesi hizaya getirmesi gibi bir şey söz konusu olamaz. Bizim daha fazla sahada olmamız gerekiyor. Bizdeki sorunlar büyüye büyüye geliyor. Beyaz Saray'da iki devlet başkanı arasında belli bir oranda çözülüyor. Fakat arkadaki o sert devlet mekanizmalarında, Kongre üyeleri ile ilişkilerde, eyaletler düzeyinde, medya düzeyinde biz yokuz. Oralarda da bizim "tam saha pres" yapmamız lazım.

KAPALI KAPILARI AÇMAK LAZIM

Amerika'daki lobilerin nasıl bir dizayn amacı var?

Şöyle söyleyelim; Türkiye'nin bölgede bağımsız politikalar üretmesi ve bunları hayata geçirme kabiliyetinin olması birçoklarını rahatsız ediyor. İkinci olarak, biz siyasi müzakere süreçlerinde işin başında ipin ucunu kaçırmışız. Cumhurbaşkanımız hakkında, bizim ülkemiz hakkında ve bir takım politikalar hakkında negatif kanaatler oluşurken, bizim müdahale etmemiz gerekirken biz oraları hep atlamışız. Çok eşikler aşmış. Şimdi mesela bir heyet olarak gitmemizi, bir sivil görüşmeyle karşılaştırdığımızda kapılar kapalı. Bunu anlayışlar bağlamında söylüyorum. Anlayışlar açık değil. "Bunların savunacağı şey ne olabilir ki zaten?" deniliyor.

Mesela *The New York Times* ve *Wall Street Journal* editörleri ile yaptığımız görüşmelerde net bir şekilde müşahade ettim. Çok sert başlayan, "Niye geldiniz?" diyecek kadar sert başlayan görüşmelerde hakikatleri anlattığımız zaman, "Bu konuyu biz böyle bilmiyorduk. Şu konuyu da biraz açabilir misiniz?" gibi bir yaklaşım gösteriyorlar. Niye? Çünkü bunların sürekli peşinde olan, bunlara Türkiye'yi sürekli kötü anlatan birden fazla katman var. Bizim buralarda bir etki üretmemiz için çok ciddi bir hazırlık yapmamız lazım. "Gidin bunları anlatın, çözün" böyle olmuyor. Bir haftada, bir ayda değişmiyor bu işler. Bunlar ilişkiler üzerinden yürüyor ve bizim bu ilişkiler zinciri içerisinde olmamız gerek. Türkiye eğer bunu istiyorsa ona göre bir çaba ortaya koyması gerekiyor.

Türkiye aleyhine yapılan yayınlar da bu durumun bir parçası mı?

Türkiye doğruları yaptığı halde bunu bir türlü anlatmıyor. Çünkü ciddi bir yalan haber döngüsü var. Üzücü bir şey bu. Mesela göç konusunda bakın, bir sürü yalan haber çıktı. Barış Pınarı Harekatı sırasında Amerikan tarihinde olmadığı kadar yalan ve abartılı haberlerle karşı karşıya kaldık. Bütün Amerikan medyası birkaç gün içerisinde Türkiye hakkında yüzlerce belki binlerce yalan haber yaptı. Artık bunlar o kadar absürt boyutlara geldi ki Trump, *ABC News*'in haberinin yalan olduğunu belgeleyen Tweet bile attı. Belki burada bu yayıncı kuruluşlara birileri bir işaret vermiş olabilir. Ama bunların daha hızlı bir süre içerisinde kesilmesi için sizin anında sahada müdahale etmeniz lazım. Türkiye'den müdahale ile üreteceğiniz etki yüzde beşse, sahada müdahale ederek üreteceğiniz etki bundan en az on kat fazla olur. Dolayısıyla sahada yoksanız bu görüntüyü algıya yansıtmanız çok zor.

İSRAİL'İN ROLÜ BELİRLEYİCİ

Türk-Amerikan ilişkilerinin negatif yönde şekillenmesinde İsrail'in rolü belirleyici mi?

Böyle deklare edilmemiş bir algı dolaşıyor. İsrail'in Suriye'deki PKK-YPG terör örgütüne desteği de gayet

AVRUPA VE AMERİKA'DAKİ SİSTEM, TÜRKİYE'NİN BÖLGEDEKİ HASSASİYETLERİNE DİKKAT ETMİYOR. TÜRKİYE'YE YÖNELİK ÖZELLİKLE PENTAGON VE ABD DIŞIŞLERİ BAKANLIĞI'NDA NEGATİF HAVA ÇOK SERT BİR ŞEKİLDE ESİYOR. BU DURUM YAHUDİ, YUNAN, ERMENİ VE FETÖ LOBİLERİNİN ETKİSİYLE KONGRE'YE YANSIYOR.

açık. Amaç orada dışa bağlı, dışarıdan kontrol edilecek bir yapı üretmek. Şunu unutmamak lazım; Türkiye Cumhuriyeti devleti belki bölgede büyük oyun kuracak kapasitede değil henüz, ama birçok oyunu da başarısız kılabilecek kapasitede. Türkiye'nin içinde olmadığı bir kurgu burada kolay kolay yaşamaz. Türkiye bu coğrafyada kendi sınırlarının dışında bir güç ifade eder. Türkiye'nin bu gücü ifade edebilecek askeri, jeopolitik gücün dışında bir gerçekliği vardır. Mesela Lübnan'a gidersiniz Lübnan'da Osmanlı'nın da ötesinde bir Türk izi görme imkanınız var. Suriye'nin iç bölgelerine gidin, Irak'ın iç bölgelerine gidin, Samarra mesela 9. Yüzyılda Bağdat'ın hemen kıyısında kurulmuş bir şehirdir. Bugün izi bile yok. DEAŞ çekilirken Selçukludan kalma bir camiyi yerle bir etti.

Oradaki izlerimize bile düşman olan DEAŞ'a karşı güya çatıştığı bahanesi ile PYD/YPG'ye meşruluk kazandırılıyor. Bununla ilgili Amerika'da bir takım yazılar, makaleler, konuşmalar çıktı; "Siz aşırı radikal bir grubun İsrail'i bölmek ya da İsrail'de bir takım oluşumları engellemek için Amerika'nın bunlara destek verdiğini düşünün. İsrail bunlara ne yapardı? bağlamında düşünerek bakın PYD olayına" şeklinde. Tabii işin içerisinde farklı angajmanlar olduğu için bu ana akım medyada yer almadı. Ama en azından bunu bilenler var. Türkiye'nin kendi yolunu zaten seçtiğini, burada da adım adım ilerlediğini ifade etmek gerek.

Tezkar İsrail'in rolüne dönersek...

İsrail'in etkisi çok büyüktür. Bunu ifade etmek lazım. Ama Türkiye'nin geleneksel olarak -Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarı da dahil olmak üzere- İsrail'le ve İsrail'in etkin lobi unsurlarıyla ilgili ilişkilerinde bir problem yoktu. Ta ki 2009'da İsrail'in Filistin'e saldırısına kadar. Sanki bir zihinsel ve varoluşsal karşıtlık içerisindeymiş gibi sunuluyor Türkiye'nin İsrail'e bakışı. Ha-yır, Türkiye bu anlamda İsrail'le

BÖLGEDE HUZUR VE KALICI BİR İSTİKRAR İSTENİYORSA EĞER İSRAİL'İN ULUSLARARASI HUKUK NORMLARINA GERİ DÖNMESİ, YAPILABİLECEK İŞLERİ MASAYA YATIRMASI, FİLİSTİNLİLERE UYGULADIĞI İLHAK SÜREÇLERİNİ SONA ERDİRMESİ GEREKİYOR. BUNLAR OLURSA, TÜRKİYE-İSRAİL İLİŞKİLERİ NORMALE DÖNER. BU DA TÜRK-AMERİKAN İLİŞKİLERİNE OLUMLU YANSIR.

çok makul bir ilişki formatı içerisindeydi. Hatırlayalım Gazze'deki Hamas yönetimi ile İsrail'in arasını bulan ülke Türkiye'dir. Burada bir barış görüşmesi yapılırken Ehud Barak'ın döndüğünün ertesinde İsrail Gazze'ye saldırılara başladı. Dolayısıyla Cumhurbaşkanı Erdoğan -o dönemde başbakan- bunu doğrudan kendisine yapılmış bir hakaret olarak gördü. Buradan da geri adım atılmadı. Mavi Marmara olayı ortada, bu kazara ortaya çıkmış bir olay değil. İsrail, Türkiye'nin bütün bunlar yokmuş gibi İsrail'in orada yaptıkları görülmüyormuş gibi davranmasını istiyor. Şimdi özgür dünyaya bakalım. Türkiye dışında demokrasinin, seçimlerin işlediği ülkelerden hangisi İsrail'e eleştiri yöneltiyor? Artık Arap dünyası bile eleştirmekten vazgeçti.

Amerika ile Türkiye'nin ilişkisine bakın, Amerika ile İsrail ilişkisine bakın. İsrail'in ilişki formatında "Ben ne yaparsam yapayım beni kanun dışı ve uluslararası hukuk dışı, görmeyeceksin ve destekleyeceksin" modeli var. Diğer tarafta ise "Türkiye'nin yaptığı bütün iyi işleri görmeyeceksin, en ufak bir hatasında yüzüne çarpacaksın" modeli var. Bu işlemez. Bölgede huzur ve kalıcı bir istikrar isteniyorsa eğer, İsrail'in uluslararası hukuk normlarına geri dönmesi, yapılabilecek işleri masaya yatırması, Filistinlilere uyguladığı ilhak süreçlerini sona erdirmesi ve Filistin'de gündelik hayatın normalleşmesi ile ilgili adımlar atması gerekiyor. Bunlar olursa, Türkiye-İsrail ilişkileri normale döner. Bu da Türk-Amerikan ilişkilerine olumlu olarak yansır. Ama bunun dışında bir olumlu etki üretme imkanı var mı? Onun da çalışılması lazım tabii.

SAHADA OLMADAN MASADA KAZANILMIYOR

Türkiye çok boyutlu bu kısıpca rağmen son süreçte önemli başarılar kazandı, bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Şimdi tecrübelerimiz bize gösterdi ki; sahada başarılı olmadan, sahada güç göstermeden masada başarılı olma imkanı ve kabiliyeti çok kısıtlı. Eğer sizin bir haminiz yoksa, büyük devletler arasında masada başarı zor. Hatta sahada başarılı olsanız bile masada başarı sağlanamıyor. Çok net hatırlıyorum 2009'dan önceki yurtdışı toplantılarımızda, çalışmalarımızda Türkiye'nin bölgeye operasyonel güç yansıtma konusunda istekli olmadığı ifade edilirdi. 2013'te Milli İstihbarat Teşkilatı'na (MİT) yurt dışında operasyon yapma yetkisi

veren bir kanun çıkartıldı. Yani o zamana kadar MIT'in böyle bir yetkisi bile yoktu. Nerden nereye geldiğimize bir bakalım. Yani bu kadar kısa süre içerisinde hem MIT'in hem de askerimizin kazandığı güç ortada. Mesela hatırlayacaksınız Erbil'de bir diplomatımız bir kafede şehit edildi. İki gün içerisinde cinayeti işleyen, emri veren gibi bu eyleme karışan kişiler etkisiz hale getirildi. Bu kendi sınırlarımız dışında yaptığımız çok önemli bir operasyon.

Ayrıca 15 Temmuz'dan sadece 2 ay sonra Cumhurbaşkanı Erdoğan, Suriye'de sınır ötesi operasyon yaptı. Fırat Kalkanı Operasyonu'yla PYD oluşumuna ve DEAŞ'a yönelik ilk hamleyi gerçekleştirdi. Sonra arkasından Zeytin Dalı ve Barış Pınarı hareketleri geldi. Bunlar bölgedeki bütün denklemleri değiştirdi. ABD ve Rusya'yı Türkiye ile diplomasi masasında bir anlaşma zeminine getirdi.

Bu birileri için sürpriz mi oldu?

O dönemde AB Komisyonu'na bir konuşma yapmak için davet edilmiştim. AB üyesi ülkelerin dışişleri mensuplarıyla bir araya geldik. Bizim Barış Pınarı Harekatı gibi bir operasyonu yapacağımız çok beklenmiyordu. Orada dedim ki; "Bakın ordumuz sınırda bekliyor. Biz bunu müttefiklerimizle yaparsak ne güzel, ama müttefiklerimiz bize destek olmazsa biz bunu yapmak zorundayız." Operasyonu yapınca bu sefer de, "Amerika'yla anlaşamazsınız?" algısı oluşturuldu. Amerika'yla anlaştık. Bu sefer dediler ki, "Rusya'yla bakalım ne yapacaksınız. Başınız belada Rusya'yla." Rusya'yla da anlaşınca bu sefer bölgede denklem farklı bir boyuta gelmiş oldu.

Şimdi sahada olmadan masada olunmaz ama bunlar birbirinin garantörü de değil, öyle de düşünmek lazım. Süreklilik, sahada ve masada son derece yoğun bir dikkat gerektiriyor. Çünkü saha her an değişiyor. Mesela ABD bazı bölgelere geri dönmeye başladı. Biz Rusya'yla anlaştıktan sonra onların hoşlarına gitmemiş olacak ki geri dönmeye başladılar. Buradaki zemin Türkiye için çok kritik bir zemin. Bir tarafta ABD ordusu burada. Bakın bu öyle çok basit bir konu değil. Bir tarafta Rusya ve ordusu var. İki süper güç. Bir de bölgedeki aktörlerin unsurları ve de terör örgütleri var. Son olarak bir de rejim var. Bütün buradaki denklemler yumağının içerisinde, Türkiye'nin kendi politikalarını kendi hedeflerini hayata geçirmesinin ne kadar zor, ne kadar çetrefilli olduğunu da bir düşünün. Dolayısıyla hem bu operasyonu yapan ordu mensuplarımıza hem bu diplomasiyi yürüten ekibe hakikaten teşekkür etmek gerekir. Büyük bir başarı elde edildi bu anlamda. Bunun devamlılığı bizim için önemli. Cumhurbaşkanı Erdoğan çok önemli bir liderlik gösterdi. Kararlılığı, iradesi ve güç dengelerini iyi analiz etmesiyle neticeye ulaşan adımlar attı. Türkiye, bölgeyi karıştırmak isteyen bir unsur değil, bölgenin istikrarı için uğraşan yegane devlet desek yeridir. Şunun da altını çizmek gerekir ki Türkiye bölgede ne yapıyorsa, açık ve kurumlarıyla yapan bir ülkedir. Şeffaftır. Gizli ajandası yoktur.

TÜRKİYE EĞER BARIŞ PINARI HAREKATI'NI YAPMASAYDI, 10 YIL SONRA TÜRKİYE YÖNETİLEMEZ HALE GELEBİLİRDİ. BU ANLAMDA KIBRIS HAREKATI KADAR ÖNEMLİ BİR HAREKAT OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYORUM. DOĞU AKDENİZ'DE DE TÜRKİYE'Yİ DIŞLAYARAK PLAN YAPANLARIN BUNUN RASYONEL VE KARLI OLMADIĞINI ANLAMASI GEREK.

BARIŞ PINARI, KIBRIS HAREKATI KADAR ÖNEMLİYDİ

Türkiye'nin sınır ötesindeki varlığını eleştirenler var. Bu hamleler bir zorunluluk muydu?

Bakın çok net ifade etmek isterim; Türkiye eğer Barış Pınarı Harekatı'nı yapmasaydı, 10 yıl sonra Türkiye yönetilemez hale gelebilirdi. Bu anlamda Kıbrıs Harekatı kadar önemli bir hareket olduğunu düşünüyorum. Akdeniz'le ilgili gelişmeler de oldukça önemli. Mısır ve İsrail'in başını çektiği, Yunanistan'ı da bir aktör olarak oyunun içine çektikleri bir denklem içerisinde Akdeniz'deki doğalgaz kaynaklarını paylaşmaya yönelik bir platform oluşturuldu. Bunun içerisine Lübnan'ın ve diğer bölge ülkelerinin girmesi, Kıbrıs'ın eğer tabir yerindeyse bir üs haline dönüştürülmesi ve anlaşmaların dışında Kuzey Kıbrıs bölgesine askeri yığınak yapılması, Yunanistan'a ABD'nin askeri yığınak yapması bu bölgedeki kurgunun içerisinde Türkiye'nin olmamasını gerektiriyor. Yani öyle bir kurgu yapılmış. Burada hedef doğalgaz kaynaklarıdır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin haklarını, bu hakların nasıl gündeme getirilip oradaki paylaşımın nasıl olacağını bir kenara bırakalım, ondan bağımsız olarak konuşalım. Türkiye olmadan, yani Akdeniz'e en uzun kıyısı olan ülke olmadan böyle bir şeyi düşünmek, kurgulamak ne kadar mantıklı olabilir? Hem uluslararası ilişkiler açısından hem uluslararası hukuk açısından bunun ne kadar mantıklı olduğunu sorgulamak gerekir. Burada Doğu Akdeniz'de Türkiye bir oldubittiye getirilmek isteniyor. Türkiye buna çok makul ve anlaşılır bir şekilde, çok tehditkar olmayan bir şekilde müdahale etti.

"Müdahale etti" diyorum ama orada kimsenin tavuğunu da kovalamıyor. Diyor ki, "Uluslararası sularda veya münhasır ekonomik alan olarak tanımladığımız -münhasır ekonomik alanlarımızı henüz orada ilan etmedik ama-

bölgelerde biz de doğalgaz aramaya başladık." Şimdi burada, arama yapan uluslararası şirketlerin ve Mısır, İsrail, Yunanistan gibi bunları buraya davet eden ülkelerin İtalya, Fransa ve ABD dahil olmak üzere masada Türkiye olmadan böyle bir sürecin uzun vadeli bir yatırım için çok maliyetli olacağını düşünmeleri gerekir. Türkiye'nin içerisinde olduğu bir doğalgaz sistemi, doğalgazı uluslararası piyasalara sunma sistemi kalıcı olur. Böyle ifade etmek daha iyi olur.

Libya'yla yapılan anlaşma Türkiye'nin elini kuvvetlendirdi mi?

Libya'yla bir mutabakat yapıldı. Bunun kapsamlı bir uluslararası anlaşmaya dönüşmesini biz hedeflemeliyiz diye düşünüyorum. Tabii ki bu Türkiye'nin ve Libya'nın münhasır ekonomik alanlarını güvence altına alan bir anlaşmadır. "Türkiye olmadan böyle bir platformun yüklendiği maliyet yüksek olur" ifadesinin de en güzel örneğidir. Yunanistan'ın burada Türkiye'yle çalışması bir zorunluluktur. Hem akıllı bir yoldur hem de zorunludur. Ancak onları kıskırtanlar var ve Yunanistan da buna hazır. Yakın zamanda Yunanistan yönetimi de Türkiye'yle beraber çalışmanın kendileri için ne kadar faydalı olacağını anlayacaktır.

RUSYA İLE KAZAN KAZAN İLİŞKİSİ VAR

Türkiye bir taraftan da Suriye'de Rusya'yla çalışıyor. Bu bağlamda Rusya ile devam eden süreci nasıl yorumluyorsunuz?

Suriye şu anda herhalde barışa en yakın olduğu döneme giriyor diye düşünüyorum. Türkiye'nin yaptığı hamlelerin akabinde Türkiye'nin güvenlik endişelerini izole edecek bir oluşumun önü açılmış oldu. Ama tabii Rusların PYD oluşumundan da vazgeçmediği ortada. Bütün hepsini bir masaya koyarak bu resme baktığımızda bile Türkiye'nin Suriye'de Rusya'yla çalıştığında netice aldığını görüyoruz. İşte Soçi ile desteklenen bir Astana sürecini gözümüzün önüne getirelim. Rusya'yla nerelerde çalışamayacağımızı ve bir şeylerin yürümediğini biliyoruz. Ama nerelerde çalışacağımızı ve işleri nasıl yürüteceğimizi de biliyoruz. İşler yürüyor, bu çok önemli. Fakat ABD ile NATO üyesi bir müttefik olarak nerelerde çalışıp nerelerde çalışamayacağımızı bilemiyoruz. Bir konuda anlaşınca onun gerisini getirmek zor oluyor, en azından kurumlar arasında böyle. Trump'ı Türkiye zaman zaman izole edebiliyor ama Rusya'yla Suriye'de bir takım konularda çalışmalar yapıyoruz ve bundan netice alıyoruz. Aynı şekilde savunma sanayisiyle ilgili Türkiye'nin beklentilerinin karşılanması konusunda sonuç elde edebiliyoruz.

Hem Amerika'nın hem de Türkiye'deki muhaliflerin de sık sık dile getirdiği bir konu var. Diyorlar ki, "S-400 alıp mevcut sistemi niye altüst ediyorsunuz?" Türkiye yıllarca Patriot almak istedi. Defalarca bu talebini resmi kanallardan, en üst düzeyde dile getirdi. Ama Türkiye'ye hiçbir zaman bu anlamda olumlu bir dönüş

**İRAK'TAKİ
AMERİKAN
MÜDAHALESİ
İRAN'IN BİRKAÇ
YÖNDEN
İŞİNE YARADI.
MESELA
TALİBAN'IN
DEVRİLMESİ
İRAN'I ÇOK
RAHATLATTI.
2003'TEN
SON DÖNEME
KADAR
AMERİKAN
POLİTİKALARI
BÖLGEDE
İRAN'IN ÇOK
ÖNÜNÜ AÇTI.
İRAN'DA BU
BOŞLUĞU
DOLDURDU.
İLGİNÇ BİR
ŞEKİLDE
GELİŞMELER
İSRAİL'İ DE
RAHATLATTI.**

olmadı. Daha da ötesi burada misafir edilen(!) Patriot sistemleri geriye çekildi. Türkiye'nin artık burada ne yapması lazım? Müttefikinizle eğer müttefiklik hukukunun gereğini yerine getiriyorsanız başınızın çaresine bakmanız lazım. Sonra "Ya sen benim teknolojim dışına çıkıyorsun" deniliyor. Halbuki Türkiye yıllardır o teknolojiyi almak istiyor. Neredeyse 8 yıldır Türkiye bu talebi iletmiş. Şimdi bize diyorlar ki, "S-400'leri almayın." Buna karşın, "Patriotları aynı şartlarda bize verecek misiniz?" sorusuna ise hala yanıt yok.

Kuşkusuz burada en doğrusu kendi savunma mekanizmalarımızı geliştirmemizdir. Türkiye İHA ve SİHA'larda bunu yapabili. Bu teknolojiye girdi ve geliştirdi. Şu anda bu hava savunma silahlarımız olmasaydı bugün belki Barış Pınarı Harekatı'nda çok daha fazla kayıp verirdik. Şu anda sahayı hakikaten çok ciddi bir şekilde kontrol ediyoruz. Bunu da kendi teknolojimizle yapıyoruz. Ve bu teknolojiyi biz kullanırken başka bir ülkeye tehdit oluşturma amacımız da yok. Ama bize gelen tehditleri de durdurmak zorundayız.

Suriye'de temas içinde olduğumuz bir başka ülke İran. İran'ın hem Suriye'de hem de bölgedeki hareketliliğini nasıl değerlendiriyorsunuz?

İran'la Türkiye, bölgedeki ya da dünyadaki birçok konuya aynı noktadan bakan iki ülke değil aslında. Fakat bölgesel krizler ve gerçeklikler Türkiye ile İran'ı birlikte çalışmaya zorluyor. Buradaki konu şu; Suriye İran için çok önemli bir sınır kalesi gibiydi. İran eğer rejim düşerse, sıra kendisine gelir korkusuyla Suriye'ye çok büyük bir kaynak ve enerji yansıtmak zorunda hissetti. Rejim de tabii buna müsaade etti. Türkiye her ne kadar bu sürecin başlangıcında yer almamış olsa da gididat Türkiye'yi etkileyecek hale gelmeye başladı. Çünkü oradaki nüfus doğrudan Türkiye'ye yöneldi. Bize en basit etkisi; buradaki 4

milyona yakın yerlerinden edilmiş Suriyeli insan. Bu en basit etkisi diyorum. Suriye krizinden en çok etkilenen ülke Türkiye oldu.

İran nasıl bir nüfuz alanı kurmak istedi?

Bir mezhep yapısı üzerinden bölgeye nüfuz etmek bölgedeki istikrarsızlığı arttırır. Ancak diğer taraftan bölgemize güç yansıtmak isteyen küresel aktörler, bu mezhep, ideolojik ve etnik yapıları kullanmaya başladığında sizin bunun dışında bir mekanizma üretme kapasiteniz yoksa siz de bunun ister istemez bir malzemesi haline gelebilirsiniz. Dolayısıyla İran'la karşı karşıya geldiğimiz özellikle Suriye'de bununla ilgili çok mevzu oldu fakat eninde sonunda biz burada bir anlayış birliği geliştirmeyi başardık. Bölgenin istikrarı için çok önemli bir kazanımdır. Suriye'nin toprak bütünlüğü üzerinde, en azından çatışmasızlık bölgeleri oluşturmada bu yapıldı. İran Astana sürecinde bir partnerdir. Oyunun bir parçasıdır. Krizlerin ve problemlerin konuşulması, belirli mesafeler katedilmesi bütün partnerlerin işine yarayacak bir süreçtir. Dolayısıyla Türkiye'nin İran'la beraber çalışmasını zorunlu kılan bir gerçeklikle karşı karşıyayız. Fakat şunu da ekleyelim Türkiye İran'ın bölgede tercih ettiği paramiliter güçlere yatırım yaparak etki alanı oluşturma yöntemini hiçbir zaman tercih etmedi. Bunu bölgenin istikrarı için doğru bulmadı.

AMERİKAN MÜDAHALELERİ İRAN'IN ÖNÜNÜ AÇTI

İran'ın bölge ülkelerinin başkentlerinde etkisi olduğu kendileri tarafından söyleniyor. Gelinen noktada sokak gösterileri ile İran'a yönelik bir tepki de var. Bu tablo ne anlama geliyor?

Bu üç beş yıl önce çok konuşulan bir şeydi. İran kendi güç sınırını aşan noktalara mı ulaştı? İran zaten yıllar önce yatırım yapmış. Yemen'de belirli grupları alıp dönüştürmüş ve kendisine daha

AB ülkelerinin askeri olarak olmasa da aynı doğrultuda mesela PYD ve PKK unsurlarına doğrudan açık yardım yaptıkları, muhafaza ettikleri, göz yumdukları hepimizin malumu. Dolayısıyla aslında "aktif değil, sahada yok, politika geliştirmiyorlar" demek doğru değil. ABD'yi sessizce takip ediyorlar.

müzahir hale getirmiş. Aynı şey Lübnan'da oldu. Lübnan'da rejimi doğduran değiştirmek dışında belirli gruplara, Hizbullah'a yatırım yaparak hem mecliste temsil edilmeyi hem bütün Lübnan'da yönetim üzerinde hak sahibi olmayı bir strateji olarak benimsedi ve bunda başarılı oldu. Irak'taki Amerikan müdahalesi İran'ın birkaç yönden önünü açtı. Mesela Taliban'ın devrilmesi İran'ı çok rahatlattı. 2003'ten son döneme kadar Amerikan politikaları bölgede İran'ın çok önünü açtı. İran'da bu boşluğu doldurdu.

Peki İsrail'e nasıl bir etkisi oluyor?

Öte yandan bir diğer açıdan da İran'ın kamuoyunda bir tehdit haline getirilmesi Körfez'i alarma geçirip onları daha çok silaha yatırım yapmaya itiyor. Öyle bir denklem her zaman var. Dolayısıyla bugün yaşanan şeyler İran'da bir rejim değişikliğini planlayanlar açısından uzun vadede hedef olabilir ama o olmasa bile İran ekonomisinin durumu zaten ortada. Son 6 yılda baya bir geriye gidiyor. İran'da da petrole yapılan zam dolayısıyla gösteriler başladı. Irak'ta etkinliğinin kırılması üzerine hamleler yapılıyor, onları görebiliyoruz. Geçenlerde Amerika'da bir dergide bir makale çıktı. Diyor ki: "Acaba bizim bölgede devlet yapılarını zayıflatma politikamız olumlu sonuçlar verdi mi, vermedi mi?" Bakın bu İran devletinin zayıflatılması evet ama Türkiye devleti de zayıflatılıyor. Belki Lübnan'da da aynı şey var. Aynı göç dalgasıyla Ürdün kısmen karşı karşıya. Zaten orada Filistinli bir nüfus var. Devlet mekanizmalarını zayıflatmak acaba Amerikan menfaatlerine yararlı mı oldu yoksa olmadı mı? Tartışması var. Bu sürecin İsrail'e yararlı olduğu kesin. Bölgedeki bir takım İsrail'den daha büyük olan devletlerin parçalanması tabii ki İsrail'in işine yarayacak. Bunda şüphe yok. Fakat uzun vadede buradaki krizleri yönetmek çok maliyetli işler. Amerika'nın Irak krizinde 8 trilyon dolar parasının gittiği konuşuluyor. Nereden baktığınıza bağlı. "8 trilyon doları harcarım ama böyle bir Ortadoğu jeopolitik menfaatlerim açısından çok daha verimlidir, elverişlidir" mi diyorsunuz yoksa daha çok Batılılaşan, daha çok tüketen, daha çok açık pazarın olduğu bir Ortadoğu mu daha iyi diye de düşünmek lazım.

Bir tarafta Türkiye'den, ABD'den, İsrail'den ve İran'dan bahsediyoruz. AB Ortadoğu'daki bu sürecin neresinde?

Avrupa, dünyadaki güvenlik konularına Amerika'dan daha farklı bakıyor. Birçok Avrupa ülkesi NATO içerisinde sağlanan bir güvenlikten memnun. Bu anlamda Suriye'de benim gördüğüm kadarıyla AB ülkeleri Amerika'nın öncülüğünü kabul etmiş durumdadır. Zaten Almanya ABD dışında herhangi bir güvenlik politikası geliştirmiyor. Geliştirmek istemez, en azından şimdilik durum bu. AB ülkelerinin sahada askeri olarak var olması, eğer Almanya söz konusuysa zaten çok mümkün değil. Çünkü Almanya'nın ordu kurması yıllarca sınırlandırılmıştı. Bu anlamda Avrupa'nın yapabileceği şeyler sınırlı. Fransa'da zaten bir gir-çık durumu var. Bir çıktı tekrar geldi. Kendi menfaatleri doğrultusunda NATO'da yer almak istiyor. Dolayısıyla Macron'un NATO'yu sorgulamasının da kendi milli hedefleri açısından bazı sebepleri var. Geri kalanlar da Baltık ülkeleriyle Doğu Avrupa ülkeleri. Onlar da zaten NATO yapısı içerisinde kendilerini çok güvende hisseden hatta Rusya'nın yükselmesiyle güvenlik problemlerinin arttığını, daha fazla orada Amerika'nın olması gerektiğini hisseden ülkeler. Onların askeri bir destek üretmesi çok mümkün olamaz.

Son dönemde "Kendi güvenliğimizden kendimiz sorumlu olmamız gerek. Bunu NATO'ya ya da Amerika'ya ihale edemeyiz" sesleri çıkıyor. Fakat Almanya'nın bu noktaya gelmesi kolay değil. Türkiye'nin Barış Pınarı Harekatı'nın eleştirilmesi, belki bu politikaların bir yansıması ama öte yandan AB ülkelerinin askeri olarak olmasa da aynı doğrultuda mesela PYD ve PKK unsurlarına doğrudan açık yardım yaptıkları, onları orada besledikleri, muhafaza ettikleri, göz yumdukları hepimizin malumu. Aynı şekilde darbeden sonra bile FETÖ'ye kucak açtıkları, rakamlara baktığımızda Almanya'da birçok FETÖ'cünün sığınma statüsünde bulunduğu da ortada. Dolayısıyla aslında "aktif değil, sahada yok, politika geliştirmiyorlar" demek doğru değil. Sadece belki sesleri çıkmıyor. En azından askeri olarak görünür değiller. Fakat aynı çizgide politika izlediklerinin de burada hatırlanması gerektiğini düşünüyorum.

Fransa Cumhurbaşkanı Macron'un "NATO'nun beyin ölümü gerçekleşti" şeklindeki açıklaması çok tartışıldı. Bu bağlamda bir ayrışma mı var?

Macron NATO'ya bir reaksiyon verdi. Türkiye'nin Suriye operasyonlarında Amerika'nın NATO üyeleri ile istişare etmeden çekilme kararı vermesine tepki olarak söylediği bir cümle bu. Bu tabii Macron'u biraz aykırı gibi gösteriyor ama öte yandan "ABD bizimle çekilmeyi koordine etmeden bu kararı verdi" diyor. Aynı şekilde ABD, Türkiye gibi bir NATO ülkesi ile koordine etmeden bütün merkezi sistemin terör örgütü olarak tanıdığı PKK'nın uzantısı olan PYD/YPG'ye silah vermeye, onları eğitmeye, orada yapılandırmaya karar vermişti. Bunu da Macron'un bilmesi gerek. Dolayısıyla bir koordinasyonsuz eylemi başka bir

koordinasyonsuz eylem izlemiş durumda.

Macron'un Merkel'le ortak bir Avrupa ordusu kurma fikrine sıcak bakması, sanırım NATO'daki rolünü sorgulamasının da önünü açıyor. Daha önce de Fransa böyle tepkiler vermişti. NATO'dan bir defa çıktı, tekrar geri döndü. Fransızlar, Avrupa içerisinde ama her zaman farklı olduklarını hissettirmek isterler. Daha önce Almanya'nın bir takım eleştirileri olmuştu, Trump geldikten sonra. Amerika kendisi zaten NATO'yu sık sık eleştirir. Ancak burada ABD'nin şöyle bir bakış açısı var: "Siz gerekli maddi katkıyı vermeden bizden koruma bekliyorsunuz. Biz de sizi Rusya'ya karşı koruyoruz, diğer terör gruplarına karşı koruyoruz. Siz şimdi kendi üstünüze düşeni yapın, ondan sonra bizden yardım bekleyin." Amerika'nın yaklaşımı budur. "Artık eskisi gibi o kadar bol para yok. Herkes kendine düşeni yapmalı" şeklinde bir anlayış hakim. Bu anlamda Türkiye'nin NATO'nun zorunlu kıldığı kriterlere en yakın ülke olduğu ve bu kriterleri de sağladığını ifade etmek gerekir. Trump'ın da zaten birkaç defa, "Türkiye sorumluluklarını yerine getiren bir NATO üyesi ülke" ifadesini kullandığını biliyoruz. Bu bağlamda Macron, aykırı sesler çıkarmaya devam edecek gibi görünüyor. Fakat hem Trump'ın Avrupa ordusu, maddi ödemeler gibi konulardan dolayı Fransa'ya yönelik eleştirel yaklaşımı hem de Başkan Erdoğan'ın "önce sen kendi beyin ölümünü kontrol ettir" yönündeki açıklaması ve Merkel'in bu açıklamaya negatif yaklaşması Macron'un beklentilerinin dışında kaldı.

Netice itibarıyla Avrupalılara şu gerçekliği tekrar hatırlatmakta fayda var: Avrupa'nın güvenliği bizim Suriye sınırlarımızdan başlar. Bizim güvenliğimizin ve istikrarımızın tehdit edilmesi, sarsılması, zayıflatılması öyle zannediyorum ki Avrupalı müttefiklerimizin de güvenliğinin ve istikrarının sarsılması anlamına gelir. Çünkü bu sorun bir ülkenin baş edebileceği bir şey değil. ❏

NETİCE İTİBARIYLA AVRUPA'NIN GÜVENLİĞİ BİZİM SURIYE SINIRLARIMIZDAN BAŞLAR. BİZİM GÜVENLİĞİMİZİN VE İSTİKRARIMIZIN TEHDİT EDİLMESİ, SARSILMASI, ZAYIFLATILMASI ÖYLE ZANNEDİYORUM Kİ AVRUPALI MÜTTEFİKLERİMİZİN DE GÜVENLİĞİNİN VE İSTİKRARININ SARSILMASI ANLAMINA GELİR.